

Vergaderjaar 1993–1994

22 593 (R 1433)

Wijziging van het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden in verband met het voortzetten van de in het Statuut neergelegde rechtsorde ten aanzien van Aruba

Nr. 11

EINDVERSLAG

Vastgesteld 23 december 1993

De vaste Commissie voor Nederlands-Antilliaanse en Arubaanse Zaken¹ heeft, naar aanleiding van de memorie van antwoord inzake bovenstaand wetsvoorstel, de navolgende vragen en opmerkingen geformuleerd. Met de beantwoording hiervan acht de commissie de openbare beraadslaging over dit wetsvoorstel voldoende voorbereid.

Inleidende opmerkingen

De leden van de commissie merkten op dat sinds het verschijnen van de memorie van antwoord betreffende het onderhavige wetsvoorstel zich enkele belangwekkende ontwikkelingen hebben voorgedaan die bij de oordeelsvorming over dit voorstel betrokken dienen te worden. Zij doelden hierbij op de Toekomstconferentie die in maart 1993 plaatsvond, op de bilaterale besprekingen die op 24, 25 en 26 juni 1993 zijn gevoerd met Aruba en met de Nederlandse Antillen en op de ondertekening van het «Protocol ter invulling van het Resumé van de bilaterale gesprekken Aruba–Nederland» (stuk 23 224, nr. 5) op 21 oktober 1993. Tevens wensten zij de uitslag van het referendum op Curaçao van 19 november 1993 bij dit wetsvoorstel te betrekken.

In dit verslag zal dan ook tevens op deze punten worden ingegaan.

Algemeen

De leden van de verschillende fracties hadden met belangstelling kennis genomen van de inhoud van de memorie van antwoord.

De leden van de CDA-fractie zeiden steeds grote waarde gehecht te hebben aan een duidelijke samenhang tussen het onderhavige wetsvoorstel en het wetsvoorstel betreffende de regeling van het Solidariteitsfonds(stukken 22 594). De commissie heeft de minister recentelijk verzocht zijn standpunt met betrekking tot de voortzetting van de behandeling van dit voorstel kenbaar te maken. Deze leden zouden het op prijs stellen wanneer de minister zijn oordeel in de nota naar aanleiding van dit eindverslag zal verwoorden.

De leden van de CDA-fractie wezen er voorts op dat de Minister voor Antilliaanse en Arubaanse Zaken tijdens de behandeling van de begroting

¹ Samenstelling:

Leden: Vacature CDA, Hermes (CDA), Van Leijenhorst (CDA), E. G. Terpstra (VVD), Buurmeijer (PvdA), Leerling (RPF), De Pree (PvdA), Krajenbrink (CDA), Wiebenga (VVD), voorzitter, Van der Heijden (CDA), Franssen (VVD), Vermeend (PvdA), ondervoorzitter, Nuis (D66), Tegelaar-Boonacker (CDA), Lilipaly (PvdA), Jurgens (PvdA), Rosenmöller (Groen-Links) en Ockels.

Plv. leden: Mulder-van Dam (CDA), Reitsma (CDA), E. van Middelkoop (GPV), Dijkstal (VVD), Melkert (PvdA), Van der Vlies (SGP), Vacature PvdA, De Graaf (CDA), Weisglas (VVD), Vreugdenhil (CDA), Wolffensperger (D66), Tommel (D66), Bijleveld-Schouten (CDA), Vacature PvdA, De Cloe (PvdA), Sipkes (GroenLinks) en R. van Middelkoop (PvdA).

van hoofdstuk IV heeft meegedeeld dat er een wijzigingsvoorstel zal komen op het onderhavige wetsvoorstel in verband met het voornemen de inwerkingtreding van de voorliggende Statuutswijziging bij Koninklijk Besluit te regelen. Dit was voor deze leden aanleiding om te vragen wanneer de aangekondigde wijziging van het onderhavige voorstel in verband met de inwerkingtreding bij K.B. is te verwachten.

De leden van de PvdA-fractie konden instemmen met de verdere schriftelijke behandeling van dit voorstel van Rijkswet, in het licht van de uitgebreide afspraken die tussen Aruba en Nederland zijn gemaakt en zijn neergelegd in het protocol en in het licht van de unanieme instemming met deze afspraken door de Arubaanse Staten. Deze leden konden begrip opbrengen voor de Arubaanse wens om spoedig zekerheid te krijgen over de afhandeling van dit voorstel van Rijkswet.

Deze leden merkten op het niet meer vruchtbaar te achten om in dit eindverslag uitvoerig in te gaan op de memorie van antwoord van de regering, daar sinds de indiening zoveel ontwikkelingen hebben plaatsgevonden. Deze leden wilden zich daarom voornamelijk bepalen tot de relatie tussen de afspraken die hebben geleid tot het protocol en de voortgang van dit wetsvoorstel.

Ten aanzien van de relatie met het voorstel van Rijkswet over het Solidariteitsfonds vroegen de leden behorende tot de PvdA-fractie of dat voorstel door de in het protocol vastgelegde afspraken geheel of gedeeltelijk achterhaald is.

De leden van de VVD-fractie deelden mee dat zij de ontwikkelingen rond het intrekken van de voorzienen onafhankelijkheid van Aruba en het Nederlandse beleid terzake met toenemende teleurstelling en zorg volgden. Om te beginnen heeft het onderhavige wetsvoorstel huns inziens onontkoombaar tot slechte verhoudingen tussen vooral Curaçao en Nederland geleid, omdat het is ingediend zonder dat de bestuurlijke gevolgen voor de Nederlandse Antillen daarbij afdoende betrokken waren. De regering heeft zich daardoor aanvankelijk in de positie gebracht Curaçao een status aparte binnen het Koninkrijk te moeten ontzeggen, terwijl die aan Aruba – een aanzienlijk kleiner eiland – wel werd toegeestaan. Nu vele fracties terecht eerst meer klaarheid over de toekomstige bestuurlijke verhoudingen met de andere eilanden wensen te hebben heeft het wetsvoorstel reeds forse vertraging opgelopen. Deze had voorkomen kunnen zijn als een toetsingsconferentie ex artikel 2 van de Ronde Tafel Conferentie uit 1983 gehouden en afgerond was voordat tot de indiening van het onderhavige wetsvoorstel was overgegaan, zo stelden deze leden.

De leden van de VVD-fractie deelden mede nog niet toe te zijn aan een positieve beoordeling van het voorliggend wetsvoorstel. Forse aanpassing achtten zij nodig. Enerzijds in de vorm van het intrekken van enkele van de voorgestelde artikelen. Anderzijds in het aanvullen met enkele duidelijke artikelen inzake de verschillende onderdelen van deugdelijk bestuur, bij voorkeur langs de lijn van de inzet van de regering bij de Toekomstconferentie I. Tenslotte achtten de aan het woord zijnde leden een perspectief op het behoud van tenminste een redelijke bestuurlijke samenhang van de zes Antilliaanse eilanden nodig. Het bestaan van meerdere rechtsordes binnen het Koninkrijk achtten zij hoogst kwestieus.

De leden van de fractie van D66, die reeds eerder hun principiële instemming met het voorstel van Rijkswet kenbaar hadden gemaakt, zagen geen rechtvaardiging voor een verder uitstel van de behandeling. Weliswaar hadden de besprekingen met de Koninkrijkspartners over de staatkundige toekomst nog niet tot een eenduidig perspectief geleid en

was er kortelings zelfs nog een verrassende wending in dit perspectief gekomen door de uitslag van het referendum op Curaçao, toch konden zij in de ontwikkeling van het afgelopen jaar geen enkele aanwijzing vinden die de optie van de volledige onafhankelijkheid nog aannemelijk zou maken. Zij merkten op dat van de zijde van de overige deelnemers aan de Toekomstconferentie niemand bezwaar had gemaakt tegen de continuering van de positie van Aruba als land van het Koninkrijk. Bovendien komt de datum waarop Aruba volgens het Statuut het Koninkrijk zou dienen te verlaten snel naderbij, zodat het afwachten totdat ook de nieuwe staatsinrichting van de Nederlandse Antillen haar beslag heeft gekregen naar hun mening niet langer verantwoord kan worden geacht.

De leden van de SGP-fractie merkten op dat het onderhavige wetsvoorstel, vanwege de nieuwe positieve ontwikkelingen die zich hebben voorgedaan, wat hen betreft parlementair kan worden afgehandeld.

Deze leden spraken de verwachting uit dat nu spoedig een finale Toekomstconferentie kan worden belegd. Zij vroegen of de regering kan aangeven op welke termijn deze slotconferentie gehouden zal kunnen worden.

De leden van de GPV-fractie wensten eveneens mee te werken aan het doen vervallen van artikel 62 van het Statuut. Wel waren zij van oordeel dat de staatkundige positie van Aruba nog tal van vragen betreffende condities en rechten oproept.

Het lid van de RPF-fractie wilde nader ingaan op enkele punten uit de memorie van antwoord en stelde voorop dat wat hem betreft het voorliggende wetsvoorstel niet verder moet worden behandeld, zo lang er geen helder zicht is op de staatkundige structuur van de Antillen. Na het afhandelen van het wetsvoorstel inzake de wijziging van het Statuut krijgt Aruba een voorkeursbehandeling. Hij achtte dit onjuist.

Opmerkingen betreffende het Protocol van 21 oktober 1993

De leden van de CDA-fractie herinnerden er aan dat zij het desbetreffende protocol enerzijds in algemene zin positief hebben beoordeeld, maar het anderzijds van essentiële betekenis achten dat de Kamer de gelegenheid krijgt om de stand van zaken met betrekking tot de uitwerking van het protocol te bespreken alvorens het K.B. inzake de inwerkingtreding van de onderhavige wijziging van het Statuut geslagen wordt. De minister heeft dit overigens tijdens de behandeling van de begroting toegezegd.

De publikatie van het protocol had bij de leden van de CDA-fractie de vraag opgeroepen in hoeverre de voorstellen in dit protocol met betrekking tot de wijziging en aanvulling van het Statuut van invloed zijn op de rapportage van de Gemengde Werkgroep Modernisering Statuut. Is de rapportage van deze werkgroep reeds beschikbaar? In hoeverre zijn of worden deze rapportage en de voorstellen in het protocol op elkaar afgestemd?

De leden van de fractie van de PvdA beschouwden het protocol als een evenwichtig pakket en konden instemmen met de hoofdlijnen van de daarin vastgelegde afspraken. Echter, de volledige implementatie van al deze afspraken conform het eveneens in het protocol vastgelegde tijdschema werd door deze leden nadrukkelijk beschouwd als een noodzakelijke voorwaarde, waaraan voldaan moet zijn voordat het onderhavige wetsvoorstel bij Koninklijk Besluit in werking kan treden.

Ook deze leden stonden op het standpunt dat de Tweede Kamer te zijner tijd een standpunt over deze implementatie moet kunnen geven alvorens

de regering bij K.B. de Rijkswet van kracht wil laten worden. Gaarne vernamen deze leden een heldere reactie van de zijde van de regering op deze zienswijze.

Over dit onderwerp wilden de leden behorende tot de PvdA-fractie voorts nog de volgende vragen aan de regering voorleggen. Acht de regering de implementatie van de afspraken uit het protocol binnen het gegeven tijdschema nog goed mogelijk? Hoe staat het met de voortgang van de nog te maken afspraken over de fiscale verhoudingen? Wanneer zullen de eerste voorstellen van Rijkswet ter uitvoering van de afspraken uit het protocol aan de Kamer en de Staten worden aangeboden? Zal dit in een totaalpakket geschieden?

Tot slot wilden de leden behorende tot de PvdA-fractie hier ook de optie aan de orde stellen die zich zal aandienen in het geval dat, om welke reden dan ook, alle in het protocol neergelegde afspraken niet voor de afgesproken datum van 1 januari 1995 geïmplementeerd zijn in rijks-wetgeving. Wil de regering ook in dit kader bevestigen, dat voor dat geval als noodscenario de optie open blijft om de gemaakte afspraken met Aruba vast te leggen in een bilaterale overeenkomst tussen Aruba en Nederland, buiten het Statuut om?

Over de algehele vernieuwing van het Statuut vroegen de leden behorende tot de PvdA-fractie aan de regering in hoeverre de resultaten van de gemengde werkgroep ná de afspraken in de Toekomstconferentie, maar ook ná het gehouden referendum op Curaçao, nog (of weer) bruikbaar zijn. Streeft de regering er naar om de voorstellen van Rijkswet, voortvloeiend uit het protocol geïntegreerd met voorstellen voor een algehele herziening van het Statuut aan de Kamers en de Staten voor te leggen?

De leden van de VVD-fractie betreurden het dat de regering na de Toekomstconferentie apart met de verschillende eilanden verder is gaan onderhandelen over hun bestuurlijke positie. Daarmee werd huns inziens toegekoerst naar een bestuurlijk uiteenvallen van de Antillen, hetgeen deze fractie nooit heeft gewenst. Deze leden stelden vast dat inmiddels met Aruba een protocol is gesloten. De inhoud ervan achtten zij onvolkomen in het licht van de onderhandelingsinzet van de regering bij de Toekomstconferentie I. Zo is het onderdeel fiscaliteit nog ongeregeld. Het onderdeel toelatingsbeleid achtten de leden van de VVD eerder een achteruitgang dan een vooruitgang vergeleken bij de huidige bevoegdheden voor Nederland om tot een toelatingsregeling te komen. De onderdelen criminaliteit en financiën kunnen leiden tot impasses, nu hierbij een vetorecht voor beide landen zal bestaan. Zij achtten het voorts onwenselijk dat de Raad van State van het Koninkrijk te zijner tijd bij geschilbeslechting de eindverantwoordelijkheid krijgt in stede van de rijksministerraad.

Niettemin lijkt zelfs een dergelijk onvolkomen protocol de onderhandelingsdelegatie van Curaçao tot nu toe te ver te gaan, zo maakten de leden van de VVD-fractie op uit de notitie van de regering van 29 oktober 1993 (stuk 23 244, nr. 6) over de staatkundige ontwikkelingen in de rijksdelen overzee. Dat riep bij hen de vraag op hoe de regering haar inzet om tot betere waarborgen te komen inzake een deugdelijk bestuur in de west alsnog denkt te verwezenlijken.

De leden van de fractie van D66 merkten op dat dezelfde interne en externe omstandigheden die de volledige onafhankelijkheid voor alle betrokkenen tot een onwenselijke optie hebben gemaakt, tegelijkertijd nopen tot een versterking van de waarborgen van deugdelijk bestuur. Zij waren daarom ingenomen met het protocol dat tussen de regering van Aruba en Nederland tot stand is gekomen, alsmede met het brede draagvlak voor de hierin vastgelegde afspraken in de Arubaanse politiek.

Zij achtten dit protocol, mits tijdig aangevuld en tot uitvoering gebracht, voldoende basis om tot schrapping van artikel 62 van het Statuut over te gaan. Wel vroegen zij hoe reëel de verwachting is dat deze uitwerking inderdaad voor 31 december 1995 voltooid zal zijn, en wat de regering voornemens is te doen indien zulks onverhoopt niet of niet geheel het geval zal blijken te zijn.

De leden van de fractie van D66 erkenden dat van de met Aruba gemaakte afspraken in het kader van staatkundige en bestuurlijke vernieuwingen zoal geen formele, dan toch een materiële werking uitgaat op het overleg met de Nederlandse Antillen over dezelfde onderwerpen. Dat gold voor de continuering van de positie van Aruba als land, het zal evenzeer gelden voor de afspraken in het kader van de versterking van het bestuur. Zeker dit laatste werd door deze leden eerder een voordeel dan een nadeel geacht. Wel vroegen zij zich af, wat de betekenis van het protocol en de daarin voorziene statuutswijzigingen zal zijn indien hier tegen vanuit de Nederlandse Antillen een blokkade wordt opgeworpen? Mede in dit licht wilden deze leden graag op de hoogte worden gebracht van de laatste stand van het overleg met en binnen de Nederlandse Antillen.

De leden van de fractie van GroenLinks hadden behoefte aan verduidelijking over de formele relatie tussen het protocol met Aruba en het onderhavige wetsvoorstel. Is het niet logisch om de in het protocol afgesproken inwerkingtredingsbepalingen middels een nota van wijziging een formele plaats te geven in het onderhavige wetsvoorstel? Zij zagen de bepalingen die het protocol bevat als integrale onderdelen van de staatkundige wijzigingen die het onderhavige wetsvoorstel bevat.

Onlangs konden de leden van GroenLinks in de media vernemen dat premier Oduber van Aruba had verklaard het protocol naast zich neer te willen leggen. De leden van deze fractie meenden dat door de in het protocol te vinden bepalingen een formele plaats in het onderhavige wetsvoorstel te geven, dit soort politieke uitspraken moeilijker te maken zijn. Deelt de regering deze opvatting?

Ook stelden deze leden de vraag hoe het protocol zich verhoudt tot de nog te ontvangen rapportage van de Gemengde Werkgroep Modernisering Statuut. Ze gingen er vanuit dat de nog te ontvangen rapportage en de in het protocol gemaakte afspraken op elkaar afgestemd zullen zijn. Tevens vroegen deze leden of de regering kan aangeven op welke termijn deze rapportage beschikbaar zal zijn? Mede naar aanleiding van de afspraken die in het protocol met Aruba zijn neergelegd, zal het Statuut voor het Koninkrijk aangepast moeten worden. In dit verband vroegen eveneens de leden van de SGP-fractie naar de resultaten van de Gemengde Werkgroep Modernisering Statuut, die als opdracht heeft een proeve voor een vernieuwd Statuut met toelichting op te stellen. Wanneer kan een proeve van een vereenvoudigd en gemoderniseerd Statuut tegemoet worden gezien?

Tijdens de recente begrotingsbehandeling werd zijdens de regering toegezegd dat er een nota van wijziging zou komen, die voorziet in een Koninklijk Besluit betreffende de inwerkingtreding van de statuutswijziging. Deze leden betreurden dat de betreffende nota van wijziging nog niet bij de Kamer is gearriveerd. De inwerkingtreding bij Koninklijk besluit zal strikt gerelateerd zijn aan de vervulling van de condities die in het protocol omschreven zijn.

De hier aan het woord zijnde leden wilden weten door wie en op welke wijze gecontroleerd zal worden of door Aruba feitelijk aan de betreffende condities is voldaan.

De leden van de fractie van het GPV constateerden dat, blijkens de brief van 29 oktober 1993 over de staatkundige verhoudingen (stuk 23 224, nr. 6), het wetsvoorstel in materiële zin door de regering gewijzigd is, in die zin dat daaraan is gekoppeld een inwerkingtredingsbepaling als bedoeld

in het protocol. Dat het behoud van de Koninkrijksband voor Aruba via het protocol thans gebonden is aan voorwaarden van bestuurlijke en financieel-economische aard achtten deze leden winst. Over de uitwerking van een en ander waren evenwel enkele niet onbelangrijke vragen te beantwoorden.

Allereerst vroegen deze leden welk wetgevingsprogramma voor 1 januari 1995 doorlopen en voltooid dient te zijn. Hoe reëel is de verwachting dat dit programma in zo korte tijd zal zijn voltooid, waar niet alleen overeenstemming tussen de drie landen noodzakelijk is, maar ook het aantreden van een nieuw kabinet in Nederland tot vertraging zal kunnen leiden? In hoeverre beschouwt de regering het geheel nakomen van de inwerkingtredingsbepaling als een *conditio sine qua non* voor de definitieve beslissing Aruba een gecontinueerde plaats binnen het Koninkrijk te geven? Wordt in de brief van 29 oktober 1993 in feite niet aan de Kamer gevraagd het onderhavige wetsvoorstel niet meer op zichzelf te beoordelen, maar uitsluitend nog in samenhang met de voornemens neergelegd in het protocol?

Vervolgens constateerden de leden van de GPV-fractie dat uitwerking van het protocol een zeer substantiële aanvulling van het Statuut vergt. Ligt het dan niet voor de hand, gelet op de koppeling van het onderhavige wetsvoorstel met de inwerkingtredingsbepalingen, dat de nieuwe bepalingen van het Statuut via een nota van wijziging aan het onderhavige wetsvoorstel worden toegevoegd? Zo wordt immers de koppeling, als neergelegd in het protocol, formeel bevestigd en kan het geheel van de staatkundige positie van Aruba wetgevend nader worden vorm gegeven.

De resultaten van de Toekomstconferentie van maart 1993

De leden van de VVD-fractie brachten naar voren dat de regering in maart 1993 een toekomstconferentie bijeen heeft geroepen omdat aan nader overleg met alle partijen van de Ronde Tafel Conferentie van 1983 niet te ontkomen viel. Dat late tijdstip was verklaarbaar geweest indien dit het gevolg zou zijn geweest van een intensieve voorbereiding in een Koninkrijkswerkgroep, zoals eerder door deze leden vergeefs werd aanbevolen. Zij constateerden tot hun spijt dat dit niet zo heeft mogen zijn en dat de regering integendeel eerst zeer kort voor de Toekomstconferentie I een verrassende onderhandelingsinzet deed, waarbij het bestuurlijke uiteenvallen van de Antillen werd toegestaan, onder een aantal beleidsmatige voorwaarden in de sfeer van het deugdelijk bestuur. De leden van de VVD-fractie stelden achteraf vast dat – hoe men ook over deze Nederlandse inzet moge denken – de Toekomstconferentie mede door deze wijze van voorbereiding niet geslaagd is. Zij betreurden dat zeer.

De leden van de fractie van GroenLinks vroegen aan de regering of ze nog steeds denkt dat de beslissende Toekomstconferentie spoedig kan plaatsvinden. Zijn er al afspraken gemaakt over welke termijn deze finale conferentie zou kunnen plaatsvinden? De leden van deze fractie waren bezorgd dat uitstel afstel zou kunnen betekenen. Daarom vroegen deze leden aan de regering of met alle betrokken partijen niet een deadline voor het houden van deze slotconferentie zou kunnen worden afgesproken.

Opmerkingen naar aanleiding van het referendum op Curaçao van 19 november 1993

De leden van de CDA-fractie vernamen graag in hoeverre de regering consequenties voor de voorliggende Statuutswijziging verbindt aan de uitslag van het op Curaçao gehouden referendum. Daarbij achtten zij ook

de vraag relevant of en in hoeverre het standpunt van de Staten van de Nederlandse Antillen wijzigingen ondergaat als gevolg van het referendum. Voorts zouden deze leden graag vernemen of de uitslag van dit referendum de regering op Aruba wellicht aanleiding heeft gegeven tot een reactie aan de minister, mede in relatie tot het thans voorliggend wetsvoorstel.

De leden van de VVD-fractie hadden uiteraard kennis genomen van de uitslag van het recente referendum op Curaçao. Op zichzelf waren zij van mening dat het referendum een onvolkomen vraagstelling had, die tot misverstanden aanleiding kon en kan geven. De uitslag daarentegen is zeer duidelijk. Dat de bevolking van het grootste Antilliaanse eiland de Nederlandse Antillen in stand wenst te houden vonden zij een belangrijk politiek feit. De leden van de VVD-fractie waren van mening, dat de Nederlandse regering daarom haar aanpak om met elk eiland apart tot bestuurlijke nieuwe verhoudingen te komen niet moet doorzetten. Integendeel, zo er ooit in de afgelopen periode sprake is geweest van de mogelijkheid het Antilliaanse staatsverband in enigerlei vorm te behouden, dan is dat nu. De leden van de VVD-fractie vroegen de regering dan ook om een nieuwe staatkundige opzet na te streven, waarbij de zes eilanden in de west op een flexibele wijze samenwerken onder een licht centraal gezag. Het niet nastreven van een dergelijke opzet zou een gemiste kans zijn. Het bestuurlijk uiteenvallen van de Antillen in weerwil van bovenstaande ontwikkelingen eveneens, zo stelden zij.

Ook de leden van de fractie van GroenLinks vroegen welke consequenties de uitslag van het referendum op Curaçao zal hebben voor de onderhandelingsinzet van de regering ten opzichte van de Antillen. De leden van de fractie konden zich niet indenken dat de regering na deze uitslag door zal gaan met haar aanpak om met elk eiland afzonderlijk onderhandelingen te voeren. Deze leden waren van mening dat op dit moment de onderhandelingsinzet van de Nederlandse regering alleen gericht kan zijn op het behouden van het Antilliaanse staatsverband.

Het lid van de fractie van de RPF wees eveneens op de nieuwe ontwikkelingen die zich ten aanzien van de bestuurshervormingen hebben voorgedaan en haalde hierbij als voorbeeld de uitslag van het in november gehouden referendum op Curaçao aan. Afgaande op dit referendum leidde hij af dat een meerderheid van de bevolking koos voor het behoud van het Antilliaans staatsverband en derhalve een autonome positie van Curaçao verwierp. Het lid van deze fractie was verheugd over deze uitslag omdat hij ze zag als een uitspraak ten gunste van de eenheid van de Antillen. Dit lid deelde de opvatting van de regering dat de zorgfunctie die Curaçao heeft voor de andere eilanden van de Nederlandse Antillen gezien de schaal van de eilanden nooit volledig zal kunnen verdwijnen, en zo goed mogelijk gegarandeerd moet blijven in één staatsverband.

Ook hij vroeg welke gevolgen deze uitslag zal hebben voor de staatkundige verhoudingen. Volgens hem zou het beter zijn dat Curaçao zich eerst herbezint en met andere eilanden overlegt hoe de band met Nederland en de andere eilanden wordt voortgezet.

Samenwerkingsregeling

Met grote belangstelling hadden de leden van de CDA-fractie kennis genomen van de medelingen op blz. 6 van de memorie van antwoord met betrekking tot de Samenwerkingsregeling. Graag zouden zij nader vernemen op welke punten deze regeling volgens de regering, gelet op de ervaringen, nadere overweging verdient. Aan welke termijn denkt de regering als in de memorie van antwoord wordt opgemerkt dat het bij

aanvaarding van het onderhavige wetsvoorstel een goed moment lijkt om ook het functioneren van de Samenwerkingsregeling in de nabije toekomst te evalueren?

Is de regering voornemens hierbij ook het relatief vrijblijvend karakter van de Samenwerkingsregeling aan de orde te stellen en in dit verband nog eens aandacht te vragen voor de destijds op de RTC geuite suggesties met betrekking tot een Uniestructuur tussen de eilanden in de West?

Het lid van de RPF-fractie had begrepen dat de Samenwerkingsregeling Nederlandse Antillen en Aruba op enkele punten nadere overweging verdient en wellicht enige bijstelling zou behoeven. Hij vroeg aan welke punten met name wordt gedacht.

Artikelen 36a, 58, 59 en 60

De leden behorende tot de PvdA-fractie bleven bezwaar houden tegen de artikelen 58, 59 en 60 waarbij de procedure wordt geregeld voor een mogelijk uittreden uit het Koninkrijksverband door Aruba. In alle drie gevallen wordt niet uitgegaan van een gekwalificeerde meerderheid van uitgebrachte stemmen (in de Staten c.q. bij het referendum), maar een twee-derde meerderheid van de leden van de Staten c.q. een gewone meerderheid van de kiesgerechtigden. Dit nu is een hoogst ongebruikelijke verzwaring van de procedure. Bij grondwetswijzigingen in Nederland wordt uitgegaan van de uitgebrachte stemmen, en ook de Arubaanse constitutie gaat uit van uitgebrachte stemmen. Immers als volksvertegenwoordigers bij zo'n stemming wegblijven dan mag in onze staatsrechtelijke traditie hun stem-onthouding de uitslag toch niet blijven beïnvloeden?

Wat het referendum betreft is wel gebruikelijk om een minimum opkomst-percentages te eisen van bijvoorbeeld 60%. Maar om in feite een opkomst van 100% te eisen maakt besluitvorming in feite onmogelijk.

Vervolgens wezen de leden van de VVD-fractie er op dat zij in het voorlopig verslag bezwaren hadden opgeworpen tegen de voorgestelde bepalingen inzake de mogelijke toekomstige onafhankelijkheid van Aruba. Deze bezwaren golden zowel de te strakke regulering van de procedure daartoe als het feit dat deze bepalingen alleen op Aruba van toepassing zijn en niet op de overige eilanden. Ook aangaande de voorgestelde Statuutsbepaling inzake het solidariteitsfonds hadden zij bedenkingen geuit. Zij vroegen de regering deze bezwaren andermaal te overwegen, maar nu in het kader van de huidige staatkundige stand van zaken. Zij spraken de hoop uit, dat zulk een heroverweging tot intrekking van deze bepalingen zal leiden.

De leden van de GPV-fractie merkten vervolgens op niet tevreden te zijn met de beantwoording van enkele vragen in de memorie van antwoord. In het bijzonder hadden zij een helder antwoord gemist op hun vraag waarom, in geval Aruba de rechtsorde van het Koninkrijk zou willen verlaten, dit land daartoe eenzijdig zou mogen besluiten en waarom derhalve niet de koninklijke weg van de wijzigingsbepalingen van artikel 55 Statuut behoeft te worden bewandeld. Een grondregel van het Statuut is immers, zoals ook blijkt uit de officiële toelichting, dat de statutaire band vrijwillig is aangegaan en dat de rechtsorde niet eenzijdig door een land kan worden veranderd. Hoewel dit strikt formeel mogelijk is, past daarbij niet het opnemen van een bepaling (artikel 58, lid 1 nieuw) waarin een land i.c. Aruba wel het recht krijgt eenzijdig de rechtsorde te veranderen c.q. te verlaten. De door de regering gewenste de-ideologisering van het zelfbeschikkingsrecht zou, zo meenden deze leden, een eenzijdig recht op afscheiding evenmin moeten toestaan. Zij wezen er op dat een dergelijk recht destijds evenmin voor Suriname gold en dat bij de totstandkoming van het Statuut na ampele overwegingen gekozen is voor

een lichte vorm van wijziging van het Statuut. Om deze redenen bleven de leden van de GPV-fractie ernstige bezwaren houden tegen de bepalingen van de artikelen 58–60 en vroegen zij de regering dit onderdeel van het wetsvoorstel te heroverwegen.

Deze leden vroegen verder nog in hoeverre de regering nog aan de koppeling met het Solidariteitsfonds hecht?

Het lid van de RPF-fractie verschilde van mening met de regering dat het begrip «onafhankelijkheid» in de loop van de tijd is «ge-ontideologiseerd». Dat de internationale gemeenschap tot de overtuiging is gekomen dat onafhankelijkheid niet de enig mogelijke uitkomst behoeft te zijn van de uitoefening van het zelfbeschikkingsrecht bestreed hij. Hij verwees nogmaals naar het ontmantelingsproces van de vroegere Sovjet-Unie en Joegoslavië in nieuwe politiek onafhankelijke staten en vroeg daarop een reactie.

De voorzitter van de commissie,
Wiebenga

De griffier van de commissie,
Van Overbeeke